

KOZERIJA

Američani in Japonci, pridite v Veliko Uplje!

Sedaj ko je povsem jasno, da so se naši bližajoči turistični sezoni najmanj približali tuji turisti, se turistični delavci sklicujejo na neznosne politične razmere v naši državi. Seveda je treba po stari navadi krivca za neuspeh iskati izven turizma – tokrat so izbrali politiko.

Dovolite, da sem malce kritičen, zato bi rad turistične delavce opozoril, da ne živijo od politike, pač pa od svoje poklicne dejavnosti – turizma.

O tem me prepričuje program ministra turizma vlade v senci Velikega Uplja, ki ga je predstavil na senčnem sejmu Goratost-Morjatost. V uvodnih stavkih je pravilno orisal pomembnost in koristnost svojega programa in na koncu poudaril, da politika mora pohlevno služiti turizmu in ne narobe.

Iz obsežnega gradiva sem izbral zanimivo ponudbo naslovljeno petičnim Američanom in njim podobnim Japoncem, ki so po svetu vajeni vsega, predvsem pa uživajo v alternativnih turističnih počitnicah.

Citiram prospekt (na začetku je čudovita fotografirana panorama Velikega Uplja):

PRIHOD v PONEDELJEK ob 3. uri zjutraj na letališče Brnik, kjer boste do desete ure čakali alternativne tovornjake brez sedežev, ki vas bodo popeljali po makedanskih cestah do Velikega Uplja. Vožnja bo trajala približno deset ur. Spanje takoj po prihodu v parkiranih tovornjakih pred skupščino občine.

1. dan TOREK zburjanje ob 4. uri zjutraj in čakanje do devete ure, kjer si boste ogledali

dali dvanajsturno razpravo vlade in vseh zborov skupščine o točkah dnevnega reda. Opozorjamo vas, da se ne vključujete v razpravo, ker bi jo s tem po nepotrebnem skrajšali. Ob 21. uri spet spanje v tovornjakih pred skupščino.

2. dan SREDA zburjanje ob 4. uri in potem ogled spornih odlagališč odpadkov in smeti, kjer si boste lahko vzeli spominke, ki so vključeni v ceno aranžmaja paketa. Ob 21. uri prvo kosilo. Ob 12.02 ogled skupščinske razprave o turizmu in njenih nalozah. Ob 20. uri družabno politično zabavna prireditel, kjer boste laško z blatom obmetavali odstavljene politike ob enoletnici vladavine kraljevine DEMOS.

3. dan ČETRTEK (zadnji dan izleta) pa boste imeli priložnost gledati tekmovanje med okrađenimi lastniki poslopij, ozemelj in hiš iz obdobja pravične nacionalizacije in sedanjiimi pretendenti na iste objekte ob novi neonacionalizaciji. Zbrali se bodo v središču Velikega Uplja in z volovskimi vpregami naskakovali na nikogaršnje ozemlje. To smo pripravili posebej za vas, da se boste spomnili na čase, ko so vaši predniki osvajali Divji zahod.

4. dan PETEK vas bomo natovorili na kamione in raztovorili na meji. Že v naprej se vam opravičujemo zaradi morebitnih nevednosti z italijanskimi cariniki in njihovo belo stavko.

Torej, upam, da sem vam dokazal, da se lahko da tudi politiko izkoristiti v turistične namene.

GORAZD GORC

Piše dr. BORIS KUCHAR

Če sem pred meseci zapisal, da je Božič bolj intimen praznik družine, pa je Velika noč prav gotovo najbolj slovesen cerkveni praznik, praznik notranjega veselja vernih kristjanov, izraz njegove globoke vere in občestvenosti. Velikonočno praznovanje sestavlja obširen sklop obredij in šeg s točno določenim scenarijem iz Kristusovega življenja oziroma smrti. Cerkevna liturgija je razumljena po ljudsko z dodatkom ostankov starih predkrščanskih verovanj, vegetacijskih obredov in spomladanskih šeg. Saj je Velika noč vedno na pragu pomladi.

Pri Veliki noči pa je združenih toliko starih še predkrščanskih obredij pretkanih s krščanskimi dodatki, globoko krščansko vero in pristnim ljudskim verovanjem. Tu se mešajo kulti ognja in vode ter žrtveniških verovanj s kulti plodnosti in kulti smrti. To so velikonočni ognji, ki so jih tudi letos na veliko soboto prižgali vsaj pri vseh farnih cerkvah. Blagoslovljeni velikonočni ogenj so otroci in odrasli raznesli po vsej župniji, kot je tudi letos zapisal v Oznanih grosupeljski župnik. Včasih so fantiči s suhimi drevesnimi gobami prinesli na veliko soboto blagoslovljen ogenj in mati je z njim na novo zakurila peč in nato ogenj v peči vzdrževala čez vse leto. To je bilo še v tistih časih, ko so imeli po vseh hišah krušno peč. Če je kdaj ogenj ugasnil, je pač šla soseda k sosedi ponj.

»Strašenje boga«

Bogati so starejši zapisi o velikonočnih šegah tudi iz tega našega konca. Tako so otroci na Polici, v Šentvidu in Šmarju, pa tudi drugod imeli na veliko sredo, četrtek in petek navado, da so »strašili boga«. Razbijali so stare zaboje in drugo ropotijo. Drugod so

NAŠE KORENINE

Žegen iz jerbasa

Žegen

delali silovit hrušč z ragljami. Župnik Mrkun iz Dobrepolja je pred šestdesetimi leti zapisal: »Tu regljajo z raglami okrog cerkve in razbijajo po lesu zato ker so nekoč ljudje kričali zelo nemirno: Križaj ga, križaj ga! »Kaj pa ko bi ta trušč povežali še s starejšimi šegami izganjanja zime ali pa izganjanja zlih sil, kot je npr. bilo pokanje z možnarji na velikonočno nedeljo. Obenem pa je bilo pri vernih to tudi znak veselja ob vstajenju Kristusa.

Veliko čiščenje

Na velikonočne praznike se ljudje pripravljajo že v tednu med cvetno nedeljo in Veliko nočjo. To je zares »veliki« teden. Za velikonočne praznike mora biti namreč tudi vse čisto. Na našem podeželju je v tem času veliko spomladansko čiščenje stanovanj, pohištva in obleke. Vse prezačijo na spomladanskem soncu. Očistijo vso okolico doma, prekopajo gredice in posadijo cvetlice in prvo povrtino. V sadovnjaku radi v velikem tednu cepijo drevesa, v okolici Zagradca pripravijo že zelenike, v vinorodnih krajih pa režejo in vežejo trto. Vsa dela je bilo včasih potrebno opraviti do srede, potem se je začel delopust, ki je trajal dokler so bili zvonovi zavezani. Na Polici niso delali ne z živino, ne sami. Kdor se tega ni držal, je lahko imel nesrečo pri živini in na sploh. Tako so včasih verovali. Ženske pa morajo sedaj pripravljati vse za praznično jedila, za velikonočni žegen in za velikonočno pojedino. Ker je veliki petek dan Gospodove smrti, mora ta dan zemlja imeti mir, kot pravijo na Krki, na Polici pa imajo že dolgo lepo navado, da na ta dan v kapelicah prižgejo svečke. Na ta dan je bil tudi največji post. V Škocjanskih hribih so ljudje jedli le mleko ali le mlečni riž ali kisel krompir in fižol ter obvezno obredno jed alelujo, skuhanu iz posušenih repinih olupkov. Pred osemdesetimi leti so poznali za kosilo še eno obvezno jed: koprivovo kašo. Liste kopriv so na drobno zrezali in skupaj s pšenom skuhalu na mleku.

Na »sveto soboto« se je hrana že izboljšala, lahko so že jedli ajdove štruklje. Tudi te so namreč nosili v cerkev k žegnu. Ob štrukljah so imeli v škocjanski fari v pleteni košari še orehovo potico, šunko, klobase, pirhe, hren in tudi poljske pridelke kot npr. krompir, koruzo, fižol. V Vrbičju pa so ob klobasah, mesu in hrenu nosili k žegnu še vzigalice, sol in kruh. Župniku so dajali za blagoslov po dva jajčka. V vaseh okrog Šentvida dajo v jerbasa tudi pol hlebca črnega kruha, šunko in kolač z luknjo v sredini. V to so dali hren in pirhe, na vrh pa še kolač.

Vse so pogrnili s posebnim kvačkanim in pletenim prtom. Tod so verovali, da se bo tisto dekle, ki bo prvo priteklo od žegna domov, tudi prvo poročilo.

V Dobrepoljski dolini so spekli kolač, okroglo potico, ki je pomenila Kristusovo krono, manjših kolačkov pa kolikor je bilo otrok. Te so olepšali še s stenimi okraski, s cvetno kito in kroglicami, ki so prisposodljale sadeže. Ob tem so spekli še potice in ajdove štruklje, vse to so dali v jerbasa, zraven pa še skuhanu pleče, zelodec, mesene klobase, hren in pomaranče. Na vrh jerbasa so dali veliko pogačo, ki je pomenila Kristusovo telo, rdeči pirhi kaplje Kristusove krvi, hren žeblje itd. Na Muljavi pa so klobase pomenile vrvi, s katerimi so zvezali Jezusa. Vse to je na Krki nesla k blagoslovu domača hiša, ki je bila godna za možitev. Dekle je bilo čedno oblečeno in je imelo bel predpasnik.

Dobrote od žegna so tudi že načeli v soboto, predvsem pa na samo Veliko noč. Slovesno je bilo velikonočno kosilo. Na mizi je bila na ta dan navadno ob žegnu iz jerbasa še goveja juha z rezanci, kuhana govedina, pražen krompir, rdeča pesa, zelena in zelna talata in obvezno tudi žolca.

Sama velika noč je že veseli praznik in na velikonočno mizo je prišlo vse najboljše, kar premore hiša.

Zato vesele velikonočne praznike v prihodnosti!

MAKS FURIJAN (5)

Vojska in oder

izkopane same latrine. Poletje je bilo grozno vroče, nam pa so dajali jesti kuhano bivolje meso – bolj si ga kuhal, bolj je bilo rdeče, kot bi kri kar ne hotela iz njega. Da bi tej neokusni in nemikavni hrani vdihnili malo »duše«, so jed grozovito papricirali. Fantje so dobili hud trebušni tifus. Nihče več ni šel na stranišče v vojašnico, samo na latrine. Kar naprej smo jih posipali z živim apnom, pa vendar so bile stalno krvave. Najbolj zdravi in krepki slovenski fantje so obležali. Večino so morali prepeljati v skopsko bolnišnico. Takrat si še nisem mislil, da me bo usoda za dalj časa pripeljala v to jugoslovansko mesto.

Vprašali boste, če sem moral tudi sam v bolnišnico. Ne. Bil sem previdnejši. V vročini nisem hotel jesti mesa, dva meseca sem živel le od suhega kruha in kave, ki sem jo dobil v kantini. In izmazal sem se. Tudi vode nisem pokusil. Niti tedaj ne, ko smo marširali od Gevgelije do Dojranskega jezera. Fantje so bili žejni, pili so kar iz štirin – pa jim nihče ni branil. Vedel sem, da se moram poleti še posebno ogibati vode, večinoma je bila nezdrava. Vročino pa sem vseeno dobil. A pomagal sem si, še ponoči, ko sem moral na stražo, sem si okoli trebuha zavijal mokre brisače. Suh sem bil tisto poletje kot trska – a bolnišnici sem ubežal.

V jeseni je bilo bolje. Nenadoma so nas začeli hraniti z ovčjim mesom in pšeničnim zdrobom, da smo se redili in redili kot dojenčki. Ko sem se po odsluženju vojaščini vrnil v Maribor – bilo je ravno na Silvestrov večer – me gospodinja, pri kateri sem stanoval, sploh ni spoznala, tako sem bil okrogel.

»Stopi naprej! Ja kakšnem pa si?« se je potem zasmejala.

Jaz pa nisem hotel v stanovanje. »Ne, ne grem naprej, kar tukaj na hodnik mi postavite vročo vodo, gospa, da se najprej znebim uši!«

Tak je bil začetek moje svobode

BREZPOSELEN

Grem po praznikih na železniško upravo v Mariboru – in kaj mi povedo? Da me najmanj še tri mesece ne morejo vzeti nazaj v službo. Dokler ne gre k vojakom naslednja skupina.

Tako sem se znašel na cesti. Brezposelen.

Kaj pa zdaj? Kam naj se obrnem brez dinarja v žepu? Pa sem sprejel edino delo, kii se je ponujalo: šel sem na cesto proti Miklavžu voziti »šoder«. Zjutraj mi je gospodinja skuhalu fižol, tu in tam je padel notri še košček klobase. Delo na cesti je bilo težko, še posebno, ker je bila zima huda.

Maks Furijan je na odru, zlasti pa v filmih igral toliko nemških častnikov in generalov, da bi mu nemara kancler Kohl lahko kaj primaknil k penzi.

Potem sem smel marca 1925 spet v službo na železnico. Popravljali smo vagonce pa tudi nove smo delali. Montaža je bila že strojna, tudi moje mizarstvo delo ni bilo nič posebnega. Delali so od šestih do dveh, potem sem naglo pojedel in se umil...

...in ob treh sem bil že na vaji v gledališču.

Gledališče je bilo še vedno srž mojega življenja. Po končani igralski šoli sem dobival kar lepe vloge. A ker sem bil dopoldne v službi, nisem mogel prihajati na dopoldanske vaje. To je soigralce močno jezilo. Poskušal sem popolde nadoknaditi, kar se je le dalo.

Kadar zvečer nisem imel predstave, sem se rad z režijsko karto vozil v zagrebško gledališče. Na stojišču sem občudoval veliko dramskih in opernih predstav in se navduševal nad Viko Podgorsko. Videl sem tudi Shavovo Sveto Ivano v Gavellovi režiji. Zagreb je imel ime-

niten igralski ansambel. Bil sem ves iz sebe, ko sem se nekaj po polnoči z vlakom vračal domov. Obiski predstav v Zagrebu so bili zame nadvse koristno nadaljevanje mojega igralskega študija.

Ko so mi leta 1927 v Mariboru zaupali vlogo Shakeapearovega patra Lorenca, mene pa dopoldne ni bilo nikoli na vaje, so jezni igralci sami zahtevali od gledališča uprave, naj me angažira. In res sem še istega leta podpisal z gledališčem delno pogodbo s plačo 300 dinarjev na mesec. Če sem imel čas priti na vajo tudi dopoldne, so mi še kaj primaknili. Leta 1929, bila je lepa pomlad, pa so me angažirali s polno plačo in polno igralsko obveznostjo. Moja vajeniška doba na mizarških in odrskih deskah je bila končana. Želel sem si postati mojster. Mojster igralskega poklica.

(dalje prihodnjič)

Popravek in opravičilo

V marčevski številki Naše skupnosti smo na tej starni objavili spominski zapis »Potrkavanje na Polici«. Avtor lepega prispevka je bil gospod JANEZ SEME in ne Vid Ambrožič, kakor smo iz pomenite navedli. Gospodu Sementu in bralcem se urednik vljudno opravičuje za napako. Žal je tudi tiskarna zakrivila nekaj napak. Konec 1. vrste 3. odstavka se pravilno glasi: Iz stolpa sem mi zvon doni. V 4. vrstici je treba besedo posebno popraviti v podobno. V 8., 9. in 10. vrsti 5. odstavka je pravilno tako: Takrat so na ta prostor polnili ko mrvilja pridni ljudje, ljubezen do zemlje, prijazna beseda, petje, danes pa preveč vase zaprt materializem, ki pozna predvsem sebe.

Po Furijanovi pripovedi piše BOGI PRETNAR

Še pomnim, kako mi je mojster zameril, ko sem se triindvajsetega leta udeležil prvomajskega delavskega pohoda. Zataknili smo si rdeče nageljne v gumbe in se pridružili sprevedu po Mariboru. Mojster me je videl – bilo je, ko bi biku pokazal rdečo zastavo. Bil sem že pomočnik, pa me je pred vsemi zgrabil kot kakkega mulca in vpil: »Rote Farbe, goel!«

»Goel!« – to je bil tisti zoprni, popačeni »Kajne«, ki je več povedal, kot vse drugo! Sklenil sem, da grem k železnici.

GRIŽA IN UŠI, TO JE VOJAŠKO ŽIVLJENJE

Prijavil sem se in dobil službo v železniških delavnicah, na Studencih. Delal sem mizarstva dela v vagonih. V Mariboru pri železnici sem ostal vse do pomladi 1924. ko sem moral k vojakom.

Poslali so me v tedanjo »južno Srbijo«, v Makedonijo. Prav doli v Gevgeliji je bil moj bataljon. Na širokem, praznem prostoru je samevala kasarna, okoli pa so bile